

Warszawa, 2 września 2021 r.

Dr hab. Łukasz Baka, prof. APS

Zakład Psychologii Społecznej

Akademia Pedagogiki Specjalnej im. Marii Grzegorzewskiej w Warszawie

**Ocena dorobku naukowego dr Petera K. Jonasona
w związku z postępowaniem o nadanie stopnia doktora habilitowanego
w dziedzinie nauk społecznych w dyscyplinie psychologia**

I. Informacje ogólne

Doktor Peter K. Jonason w 2003 roku uzyskał tytuł magistra nauk o komunikacji (*Communication Science*) w University of Connecticut (USA), a w 2009 roku tytuł doktora psychologii w New Mexico State University (USA). W latach 2006-2011 pracował na kilku uniwersytetach w Stanach Zjednoczonych, a w latach 2011-2020 był związany z Western Sydney University w Australii. Obecnie pracuje w Uniwersytecie Kardynała Stefana Wyszyńskiego w Warszawie na stanowisku adiunkta oraz w Uniwersytecie w Padwie jako profesor wizytujący.

II. Ocena dorobku naukowego wskazanego jako podstawa habilitacji

Jako główne osiągnięcie naukowe (zatytułowane *Evolutionary models of the Dark Triad traits*), doktor Peter K. Jonason wskazał cykl dziesięciu artykułów empirycznych, opublikowanych w wysokopunktowanych czasopismach naukowych (lista MEiN), o wysokim współczynniku wpływu na inne czasopisma (tzw. *impact factor*, od IF = 2.31 do IF = 3,67). We wszystkich tych artykułach, doktor Jonason jest pierwszym autorem (w trzech z nich jest jedynym autorem), w związku z tym nie ma wątpliwości co do „znaczącej i decydującej” roli, jaką w nich pełnił. Przedstawione w artykułach badania odnoszą się do dwóch ogólnych problemów: (1) pozytywnej roli cech Ciemnej Triady (z uwzględnieniem różnic płciowych i kulturowych) w nawiązywaniu krótkotrwałych relacji, głównie o charakterze seksualnym (tzw. (*short-term mating strategy*) oraz (2) motywów wchodzenia w tzw. związki niebinarne (np.: *booty-call relationships, friends-with-benefits, one-night*

stands), w odróżnieniu od trwałych związków romantycznych. Problematyka badań podjęta w artykułach jest spójna, przez co spełniony jest kolejny wymóg odnoszący się do tematycznego powiązania artykułów wskazanych jako główne osiągnięcie habilitacyjne.

Jako oś teoretyczną badań własnych Habilitant zaproponował *life history theory* (Wilson, 1975), mocno osadzoną w paradygmacie ewolucyjnym. Choć pierwotnie teoria ta wykorzystywana była do wyjaśniania różnic międzygatunkowych, jej główne założenia okazały się przydatne także w rozumieniu różnic wewnątrz poszczególnych gatunków, także wśród ludzi. Zakłada ona, że człowiek, podobnie jak inne organizmy żywe staje przed problemem „optymalnej” alokacji energii i zasobów na konkurencyjne względem siebie cele związane z rozwojem somatycznym, utrzymaniem dobrej kondycji organizmu i reprodukcją. Sposoby alokacji zasobów przybierają formę swego rodzaju kompromisów, wobec których stają obecnie wszystkie rozmnażające się płciowo organizmy. Do tych kompromisów należy m.in.: wyważenie proporcji zasobów i energii alokowanych w wysiłek somatyczny oraz wysiłek reprodukcyjny, kompromis odnośnie wydatkowania zasobów w ramach wysiłku godowego i wysiłku rodzicielskiego, inwestowanie w bieżącą lub przyszłą reprodukcję oraz wybór pomiędzy niewielkimi inwestycjami rodzicielskimi w liczne potomstwo a znacznymi (długotrwałymi) inwestycjami w potomstwo stosunkowo nieliczne. Teoria historii życia dużą rolę przypisuje czynnikom zewnętrznym – np.: surowości i nieprzewidywalności warunków życia. W świetle tej właśnie teorii Habilitant wyjaśnia rozwój cech Ciemnej Triady (obejmującej Makiawelizm, narcyzm i psychopatię). W zaproponowanym ujęciu, ich rozwój jest rozumiany jako pewien mechanizm przystosowawczy, który powstaje właśnie w odpowiedzi na surowe i wymagające warunki socjoekologiczne, z jakimi człowiek styka się w dzieciństwie. Innymi słowy, zdaniem Habilitanta cechy Ciemnej Triady stanowią formę adaptacji do otoczenia, która może ukształtować się u osób, które dorastały w mało przewidywalnym, wymagającym i trudnym (często traumatycznym) środowisku. Pomysł potraktowania cech Ciemnej Triady z perspektywy korzyści adaptacyjnych uważam za interesujący, oryginalny, choć nieco kontrowersyjny.

Wskazane jako główne osiągnięcie naukowe artykuły zostały opublikowane w prestiżowych czasopismach psychologicznych (m.in.: *European Journal of Personality* oraz *Personality and Social Psychological Bulletin*), co oznacza, że poddane zostały szczegółowej i rygorystycznej procedurze recenzyjnej. Po dokładnej analizie tekstów, podtrzymuję ich pozytywną ocenę, chciałbym natomiast odnieść się do kilku wybranych problemów poruszanych przez Habilitanta w artykułach.

W swoich artykułach doktor Jonason stara się wykazać, że z perspektywy ewolucyjnej cechy Ciemnej Triady można spostrzegać w kategoriach mechanizmów adaptacyjnych, służących np.: podwyższeniu pozycji w grupie, dominacji, zdobyciu władzy, prestiżu oraz przyciąganiu licznych partnerów/partnerek seksualnych. Opierając się na terminologii teorii historii życia, mechanizmy te Autor nazywa „szybką strategią życia” (*fast life strategy*), będącą odmianą strategii reprodukcyjnej, charakteryzującą się wydawaniem na świat dużej liczby potomstwa przy jednoczesnych minimalnych inwestycjach rodzicielskich i przeciwstawianą tzw. „wolnej strategii życia (*slow strategy life*) – np.: rodzicielstwu, angażowaniu się w trwałe związki (Jonason i in., 2009). Jednostki realizujące „szybką strategię życia” cechuje obniżona samokontrola, skłonność do zachowań ryzykownych, aspołeczność, egoizm, nastawienie na szybkie zaspokojenie potrzeb oraz trudność w odraczeniu gratyfikacji (Jonason i in., 2010). Cechy Ciemnej Triady w połączeniu z innymi czynnikami (np.: wysoką inteligencją oraz fizyczną atrakcyjnością) mogą sprzyjać szeroko pojętemu sukcesowi – np.: szybkiej karierze zawodowej, czy politycznej. Ujmując to słowami Hogana (2007) takie cechy pomagają „wyprzedzić innych”, ale niekoniecznie „podażać razem z innymi”.

W dwóch pierwszych przedstawionych do recenzji artykułach doktor Jonason wykazał, że cechy Ciemnej Triady (mierzone różnymi metodami – np.: jako trzy odrębne konstrukty oraz jako wskaźnik zagregowany) korelują dodatnio zarówno z orientacją socjoseksualną (*sociosexual strategy*; Jonason i in., 2009), mierzoną postawami (np.: akceptacją dla seksu bez zobowiązań), i deklaracjami w odniesieniu do zachowań z przeszłości (np.: liczba dotychczasowych partnerów seksualnych), jak również – w pewnym stopniu – z *fast life strategy* (Jonason, 2010). Szybka i wolna strategia życia była różnie mierzona – w sposób bezpośredni (za pomocą narzędzia Mini-K, mierzącego *fast-slow life history*, Study 1) lub też w sposób pośredni (Study 2), za pomocą skłonności do ryzykownych zachowań (*self-reported risk-taking behavior*), np.: *illegal drug use*. *Fast-life strategy* mierzona w sposób bezpośredni wykazywała istotne relacje jedynie z psychopatią (ale nie z Makiawelizmem i narcyzmem), zaś mierzona w sposób pośredni wiązała się z wszystkimi komponentami Ciemnej Triady (najsilniej z psychopatią). Ten drugi sposób operacjonalizacji *fast life strategy* może budzić pewne wątpliwości. W świetle literatury skłonność do zachowań ryzykownych (*risk-taking behavior*) jest traktowana bardziej jako korelat (a nie wskaźnik) *fast-slow life strategy*. Powstaje też pytanie, dlaczego *fast life strategy* mierzona w sposób bezpośredni słabiej korelowała z trzema cechami Ciemnej Triady niż ta mierzona w sposób pośredni. Poza tym, niezobowiązujące kontakty seksualne oraz zażywanie nielegalnych substancji są przejawem łamania pewnych norm

społecznych (w przypadku narkotyków, także prawnej), zaś nieprzestrzeganie norm społecznych (i często prawnych) jest traktowane jako osiowa cecha psychopatii. Tak więc, zaobserwowany w badaniach silny związek psychopatii z wymienionymi zachowaniami ryzykownymi może wynikać z faktu, że zachowania te zawierają się w samej definicji psychopatii. Gdyby tak było, mielibyśmy wówczas przykład pewnego rodzaju tautologii.

W kolejnych badaniach dr Jonason potwierdził, że zarówno cechy Ciemnej Triady, jak i preferencje dla *fast life strategy* są wyższe u mężczyzn (niż u kobiet), czyli u tej płci, która może czerpać największe korzyści z przypadkowego seksu, a także w kulturach bardziej konkurencyjnych (Jonason, Okan, Özsoy, 2019). Wyniki te można potraktować jako argument na rzecz trafności ujęcia ewolucyjnego, które zakłada, że *fast strategy* są typowe dla samców żyjących w niestabilnych ekosystemach, z długimi okresami niesprzyjającej pogody lub deficytów pożywienia. Autor opracował także oryginalne narzędzie do pomiaru trzech cech Ciemnej Triady – Makiawelizmu, narcyzmu i psychopatii (*The Dirty Dozen*; Jonason & Webster, 2010). Przy konstrukcji kwestionariusza Autor wziął pod uwagę pewne ograniczenia innych (wcześniejszych) narzędzi do pomiaru cech składających się na Ciemną Triadę oraz sformułowane pod ich adresem, przez innych badaczy, zalecenia.

W innych artykułach Doktor Peter Jonason wykazał także, że cechy Ciemnej Triady mogą pełnić ważną rolę w wielu innych procesach afektywno-poznawczych, np.: spostrzeganiu świata jako miejsca niebezpiecznego i rywalizacyjnego (Jonason, 2015), powstawaniu błędów związanych z tendencyjnym spostrzeganiem sytuacji (np.: jako stwarzającej możliwości oszustwa; Jonason & Sherman, 2020), powstawaniu uprzedzeń wobec „obcych” (Jonason, 2015), a także w preferencjach dotyczących miejsca zamieszkania (preferowanie życia w wielkich miastach; Jonason, 2018). Badania nad „ciemną stroną osobowości” bardzo rzadko prowadzone były w tych obszarach społecznych, stąd podejście Habilitanta można uznać za pionierskie. Pod jego kierunkiem realizowany był także duży projekt, w którym porównywano natężenie cech Ciemnej Triady (mierzonej przez *The Dirty Dozen*) w 49 krajach ($N = 11,723$), i korelowano je (zarówno na poziomie ogólnym, jak i w podziale na płeć) z różnymi zmiennymi kulturowymi, takimi jak poziom rozwoju kraju, postawy na temat równości płci, identyfikacja z różnymi wartościami narodowymi (Jonason, Żemojtel-Piotrowska i in., 2020). Wyniki tych międzynarodowych badań pozwoliły ustalić (między innymi), że mężczyźni mają „ciemniejszą” osobowość niż kobiety, społeczeństwa o mniej rozwiniętych systemach politycznych i bardziej osadzone w wartościach kulturowych (np.: embeddedness) są bardziej narcystyczne, a także że

różnice między kobietami i mężczyznami pod względem narcyzmu są silniejsze w społeczeństwach bardziej rozwiniętych.

Podsumowując tę część, jestem przekonany, że wskazane przez Kandydata, jako podstawa postępowania habilitacyjnego, osiągnięcie w pełni **spełnia** kryterium podstawowe dla habilitacji – twórczego wkładu do nauki. Na uznanie zasługują zwłaszcza: próba osadzenie badań nad cechami Ciemnej Triady w ramach - znacznie szerszego – podejścia ewolucyjnego; potraktowanie tych cech jako adaptacyjnej odpowiedzi na niestabilne i wymagające warunki socjoekologiczne napotkane w dzieciństwie; prowadzenie badań nad rolą Ciemnej Triady w nowych obszarach badawczych oraz opracowanie oryginalnego narzędzia do pomiaru tych cech.

III. Ocena innej istotnej aktywności naukowej

Poniżej przedstawię dorobek naukowy Habilitanta obejmujący, zgodnie z formalnymi kryteriami oceny osiągnięć osoby występującej o nadanie stopnia doktora habilitowanego: (1) autorstwo lub współautorstwo publikacji naukowych znajdujących się w bazie Journal Citation Reports (JCR) lub na liście European References Index for the Humanities (ERIH); (2) dane bibliometryczne w tym sumaryczny Impact Factor, dla czasopism w których publikował Autor, liczba cytowań, indeks H; (3) kierowanie międzynarodowymi lub krajowymi projektami badawczymi lub udział w takich projektach; (4) międzynarodowe lub krajowe nagrody za działalność naukową; wygłoszenie referatów na międzynarodowych i krajowych konferencjach naukowych.

W latach 2015-2021 doktor Peter K. Jonason był autorem bądź współautorem imponującej liczby 82 artykułów naukowych, opublikowanych w prestiżowych pismach naukowych (z bazy JCR), z obszaru psychologii i seksuologii. Średni *impact factor* dla czasopism, w których publikował Habilitant wynosi IF = 2,47. Opublikował także 10 rozdziałów w monografiach naukowych. W przygotowaniu jest też jego monografia nt. *Shining light on the dark side of personality: Measurement properties and theoretical advances*. Według GoogleScholar (13 sierpnia 2021) prace habilitanta były cytowane aż 12344 razy (h-index = 57 oraz i10 index = 125). Jego wskaźniki na Research Gate są również unikalne (tj. wynik RG: 42,19; liczba cytowań: 8554 cytowań; 262 978 odsłon oraz 705 rekomendacji). Także wskaźniki pogłębionej analizy bibliometrycznej, które zamieszcza Autor w swoim autoreferacie (tj.: bibliometryczny wykres sieci współautorstwa dla autorów publikacji na temat cech Ciemnej Triady oraz zakres powiązań Autora z innymi autorami) także przedstawiają się imponująco.

Jeśli chodzi o kierowanie grantami naukowymi, Habilitant pełni funkcję kierownika OPUS grant from the National Science Council of Poland, 2019/35/B/HS6/00682 (522 300zł): 9/20-12/23 – The extended phenotype meets Tinder: How personality manifests itself in online dating applications. Jest także członkiem dwóch innych grantów krajowych. W 2014 roku otrzymał nagrodę IgNobla w dziedzinie psychologii za badania wskazujące, że osoby o „ciemnej osobowości” są także "sowami". Ideą nagrody IgNobla jest popularyzowanie nauki i pokazanie zabawnych aspektów pracy naukowca. Nagradzane prace mają najczęściej faktyczną wartość naukową, zaś ich zabawność jest jedynie dodatkowym atutem.

Habilitant wygłosił kilkanaście referatów na międzynarodowych konferencjach naukowych oraz kilkadziesiąt wykładów na specjalne zaproszenie. Był członkiem komitetów naukowych czterech międzynarodowych konferencjach naukowych (m.in. w Australii, Włoszech i Polsce), a w dwóch z nich pełnił funkcję przewodniczącego.

Podsumowując tę część oceny dorobku Habilitanta wypada ona **imponująco**. Dane bibliometryczne wskazują na bardzo wysoki wpływ dokonań Habilitanta na rozwój nauki. Jego publikacje lokowane są w znaczących pismach psychologicznych, o zasięgu międzynarodowym, z wysokim współczynnikiem IF. Poza tym Habilitant przejawia bardzo dużą aktywność w propagowaniu naukowej wiedzy psychologicznej.

IV. Dorobek dydaktyczny, popularyzatorski, organizacyjny oraz współpraca międzynarodowa

W trakcie swojej kilkunastoletniej kariery akademickiej doktor Jonason wykładał na kilku uczelniach państwowych i prywatnych w Australii, USA i Polsce. Poza formalnym nauczaniem, był opiekunem naukowym kilku prac magisterskich, które zaowocowały dwunastoma publikacjami naukowymi.

Odbył także wizyty badawcze w wielu instytucjach naukowych, takich jak Dane College (Kanada), University of Western Ontario (Kanada; badacz wizytujący), Moskiewski Uniwersytet Państwowy Łomonosowa (Rosja), Uniwersytet Kardynała Stefana Wyszyńskiego w Warszawie (Polska; profesor wizytujący w programie NAWA), Singapur i Florida Atlantic University (USA.; Affiliated Associate Professor). Badania nad cechami Ciemnej Triady prowadził z naukowcami z całego świata, m.in.: Singapuru, Australii i Wielkiej Brytanii, USA i Polski.

Doktor Jonason jest także założycielem i przewodniczącym *Australasian Society for Human Behaviour and Evolution*, a także członkiem licznych towarzystw naukowych, m.in: *International Society for the Study of Individual Differences, Human Behavior and*

Evolution Society, European Association for Personality Psychology, Australian Conference for Personality and Individual Differences. Pełni także funkcję redaktora naczelnego w *Frontiers in (Evolutionary) Psychology*, funkcję dyrektora pomocniczego (assistant director) w *Psychological Science Accelerator* oraz funkcje redaktora prowadzącego w *Personality and Individual Differences, Evolutionary Behavioral Science and PLOS One*. Zasiada także w radach naukowych siedmiu uznanych czasopism naukowych. Jest także recenzentem licznych wniosków o finansowanie badań naukowych, międzynarodowych grantów badawczych, a także artykułów naukowych w kilkudziesięciu prestiżowych czasopismach naukowych. Podsumowując, dorobek dydaktyczny, popularyzatorski, organizacyjny oraz współpracę międzynarodową Habilitanta również oceniam bardzo wysoko.

V. Konkluzja

Podsumowując, uznaję, że dorobek naukowy Petera K. Jonasona zgłoszony jako osiągnięcie naukowe oraz pozostały dorobek naukowy, a także działalność dydaktyczna i organizacyjna, **w pełni spełniają** warunki określone w Ustawie z dnia 14.03.2003 r. (z późniejszymi zmianami) o stopniach naukowych i tytule naukowym oraz stopniach i tytule w zakresie sztuki, a także spełniają kryteria zawarte w Rozporządzeniu Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego z dnia 01.09.2011 r. w odniesieniu do obszaru nauk społecznych. Tym samym popieram wniosek doktora Petera K. Jonasona o nadanie mu stopnia doktora habilitowanego w dziedzinie nauk społecznych w dyscyplinie psychologia i wnioskuję o dopuszczenie go do dalszych etapów postępowania habilitacyjnego.

